

2016-06-03

Diarienummer Länsstyrelsen: 502 6480-2016

Diarienummer Skogsstyrelsen: 2016/1557

Formellt skyddad skog i Norrbottens län

Att skydda en del av våra skogar långsiktigt i form av bland annat naturreservat är en betydande del i det svenska naturvårdsarbetet. Skyddet av skog skapar ofta debatt. Då kan det vara intressant att veta svaret på frågorna:

- Varför skyddar man skog?
- Hur mycket skog är skyddad?

Den här informationen är framtagen i samarbete mellan Länsstyrelsen i Norrbottens län och Skogsstyrelsen. I slutet av dokumentet finns en ordförklaring och en fördjupningsdel där du kan läsa mer om underlagen till statistiken.

Varför skydda skog?

Många av skogens växter och djur har idag svårt att överleva. De är beroende av gamla [naturskogar](#) som har en särskild mångfald av växter, djur och svampar som inte finns i den brukade skogen. I naturskogen finns vanligtvis en stor variation av trädslag och träd i olika åldrar. Det finns ofta mycket gamla träd och döda eller döende träd. Gamla och döda träd är helt nödvändiga för många växter och djur. Huvuddelen av våra skogar används för skogsbruk med varierande hänsyn till kultur- och naturvärden. För att bevara naturvärden långsiktigt skyddas därför värdefulla skogar.

Bevarandet av biologisk mångfald, som omfattar både arter och deras naturliga livsmiljöer, är en viktig global fråga. Den tas upp i flera [internationella överenskommelser](#) som Sverige har skrivit under.

Som ett led i arbetet med att bevara den biologiska mångfalden, men också för att värna om skogens sociala och kulturhistoriska värden, har Sveriges riksdag beslutat att skogar med höga naturvärden ska sparas för framtiden.

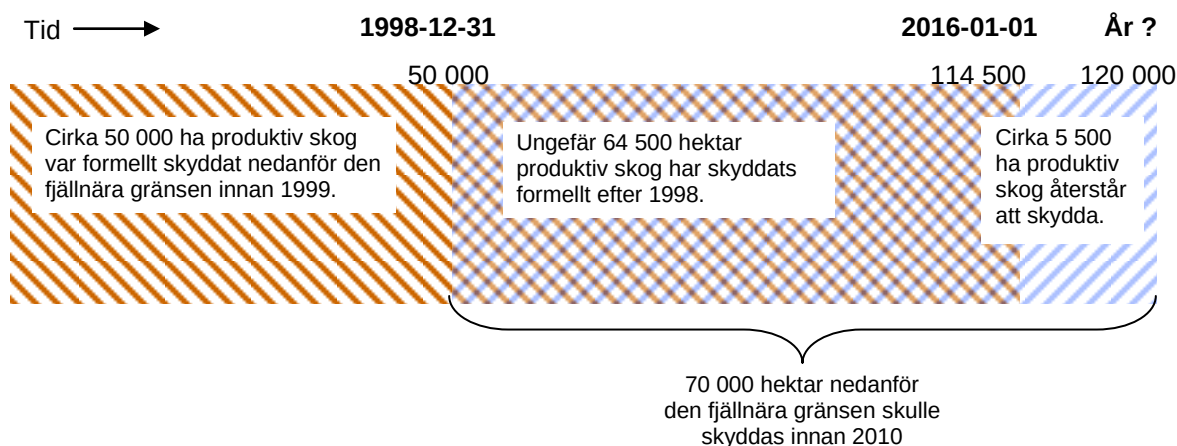
Levande skogar – Nationellt miljömål för skogen

En del av miljömålet för skogen handlar om långsiktigt skydd av skogsmark. Det angavs tidigare att ytterligare 900 000 hektar skyddsvärd [produktiv skogsmark](#) skulle undantas från skogsproduktion senast 2010. Den produktiva skogen är den skogsmark där skogsbruk bedrivs. Skogen ovanför den [fjällnära gränsen](#) (Figur 2) ingick inte i arealen. En stor del av den fjällnära skogen är formellt skyddad och behovet av att skydda skog ansågs vara mer brådskande nedanför fjällområdet.

Av den totala arealen skulle 400 000 hektar skyddas formellt, resterande 500 000 hektar skulle avsättas på frivillig väg av markägarna.

Målet i Norrbotten

I Norrbotten skulle 70 000 hektar produktiv skogsmark nedan fjällnära gränsen skyddas formellt under tidsperioden 1999 till utgången av 2010. Arealen nåddes inte under 2010, men arbetet fortsätter. Hittills (2016-01-01) har ungefär 64 500 hektar skyddats (Figur 1).

Figur 1. Schematisk bild av arbetet med formellt skydd av produktiv skog nedan fjällnära gränsen i Norrbottens län. Arealerna är ungefärliga. Källa: Länsstyrelsen i Norrbottens län och Skogsstyrelsen 2016.

Ny struktur för målarbetet

Riksdagen beslutade våren 2010 om en ny målstruktur för miljöarbetet:

- Ett generationsmål anger inriktningen för en samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljö kvalitetsmålen.
- Etappmål anger steg på vägen till generationsmålet och miljö kvalitetsmålen.
- Miljö kvalitetsmål anger det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till.

Enligt etappmålet för biologisk mångfald som regeringen beslutade 2014 ska:

- Skogar med höga naturvärden ska skyddas från avverkning. Detta ska ske genom att det formella skyddet av skogsmark har ökat med cirka 150 000 hektar skogsmark med

höga naturvärden och i behov av formellt skydd nedan gränsen för fjällnära skog.

- Skogsbrukets frivilliga avsättningar bör ha ökat i omfattning med cirka 200 000 hektar skogsmark i områden som har eller kan komma att utveckla höga naturvärden till totalt 1 450 000 hektar.

Några siffror som anger hur mycket som ska skyddas på länsnivå finns ännu inte beslutade.

Formellt skydd och frivilliga avsättningar

Naturvårdsverket, Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen har i uppdrag att genomföra det formella skyddet av natur. De skyddsformer som räknas till [formellt skydd av skog](#) är naturreservat, nationalparker, biotopskydd och naturvårdsavtal.

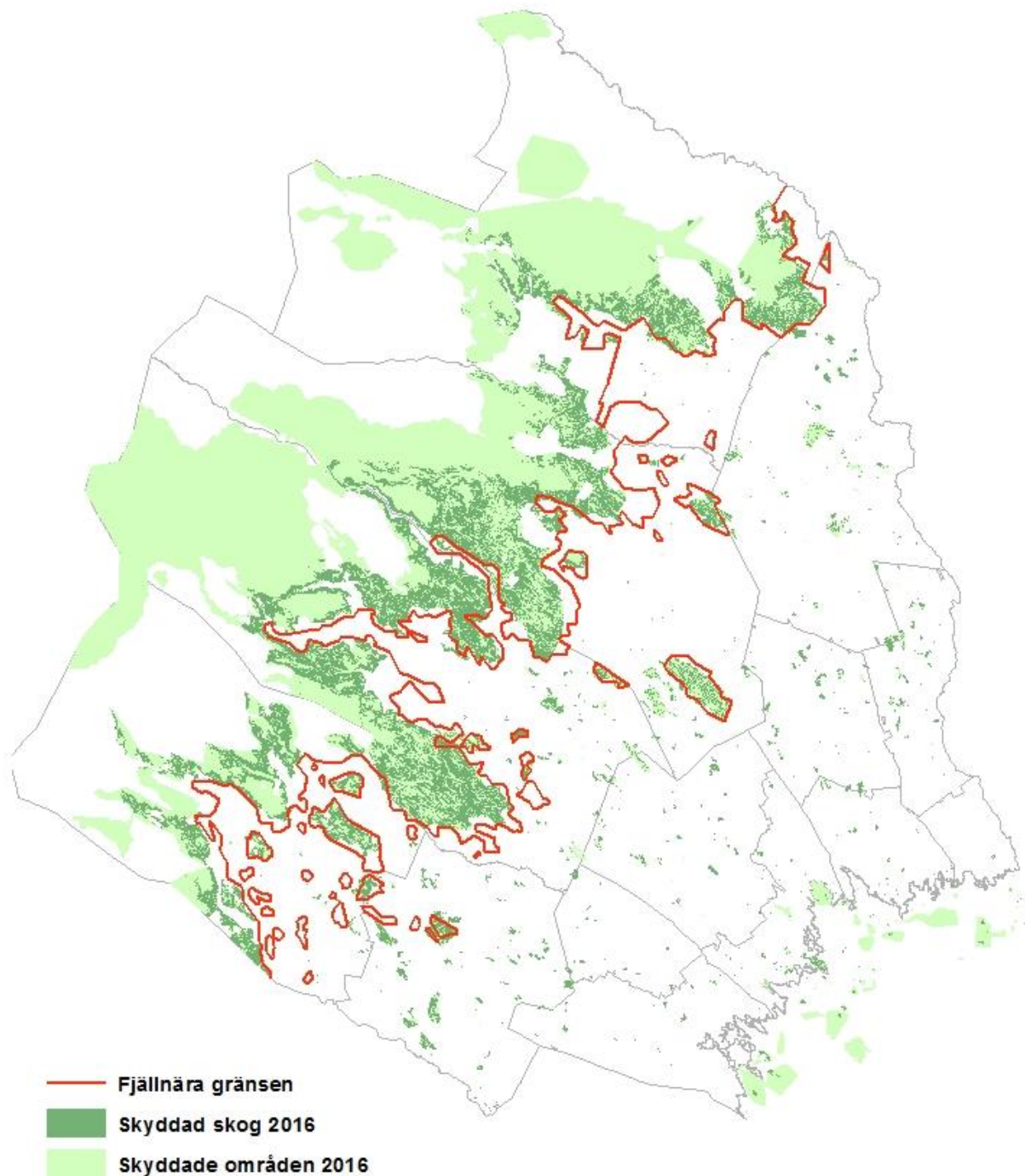
Vid sidan av det formella skyddet görs också [frivilliga avsättningar](#) av markägarna själva. Dessa är till skillnad från de formellt skyddade områdena inte lagskyddade. Det finns därför inga garantier för att de kommer att bevaras på lång sikt. Det saknas än så länge offentligt underlag för de frivilliga avsättningarna i länet. Därför tas de inte upp här.

Problem att avgränsa produktiv skogsmark

Avgränsningen av den produktiva skogsmarken är ett problem vid redovisningen av formellt skyddad skog på grund av det inte finns något bra heltäckande kartunderlag. Problemet är särskilt stort i Norrbottens län där merparten av den skyddade skogen ligger i höjdlägen eller längst upp i norr där gränsen för vad som är produktiv skog är mycket diffus. Läs mer om detta i fördjupningsavsnittet.

Snipen, blivande naturreservat på gränsen mellan Bodens och Luleå kommun. Foto: Frédéric Forsmark.

Figur 2. Karta som visar skog enligt vägkartan i formellt skyddade områden i länet 2016-01-01. Källa: Länsstyrelsen i Norrbottens län och Lantmäteriets vägkarta.

Hur mycket av skogen är formellt skyddad i Norrbotten?

Omfattningen av skogsskyddet är kanske den mest omdiskuterade naturvårdsfrågan i Norrbotten. Debatten handlar om hur mycket av den produktiva skogen som skyddats. Statistiken som redovisas i tabeller och diagram nedan avser naturreservat, nationalparker, biotopskydd, naturvårdsavtal och även Natura 2000-områden och bygger på siffror från Riksskogstaxeringen och Lantmäteriets vägkarta.

Statistik för år 2016

Under 2015 har ytterligare cirka 350 hektar produktiv skogsmark skyddats i Norrbottens län (enligt [KNAS](#)). Andelen skyddad skog ligger på 3 % nedanför den fjällnära gränsen enligt Riksskogstaxeringen (Diagram 4). Siffran från Riksskogstaxeringen har sjunkit jämfört med föregående år då den låg på 4 %. Detta beror på att Riksskogstaxeringen är en stickprovsinventering. Ingen av stickprovets ytor hamnade i de nya skyddade områdena i år.

Riksskogstaxeringens metodik är inte anpassad till att följa så pass små förändringar som den areal skog som skyddats under 2015, därför blir statistiken missvisande detta år. Den verkliga siffran ligger mellan 3-4 %. Detsamma gäller totalarealen skyddad mark (Diagram 3) där den verkliga siffran ligger mellan 9-10 %.

Av diagrammen som följer framgår det bland annat att:

- Huvuddelen av den produktiva skogsmarken finns nedanför den fjällnära gränsen (diagram 2).
- Huvudandelen av den formellt skyddade skogen finns ovanför den fjällnära gränsen (diagram 3).
- Nedanför den fjällnära gränsen är cirka 3 procent av den produktiva skogsmarken formellt skyddad (diagram 4).
- På kommunnivå ligger andelen skyddad produktiv skogsmark nedanför den fjällnära gränsen idag mellan drygt en och drygt fem procent (diagram 5, Tabell 2).

Den produktiva skogsmarkens fördelning i länet 2016

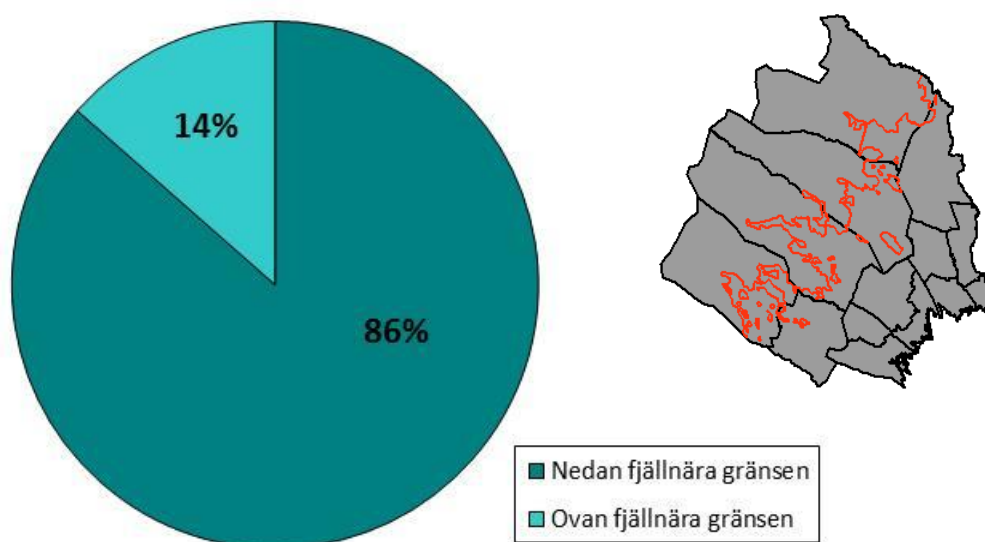

Diagram 2. Den produktiva skogsmarkens fördelning i Norrbottens län. Den röda linjen på länskartan markerar fjällnära gränsen. Källa: Riksskogstaxeringen, 2016.

Formellt skyddad produktiv skog i hela länet år 2016

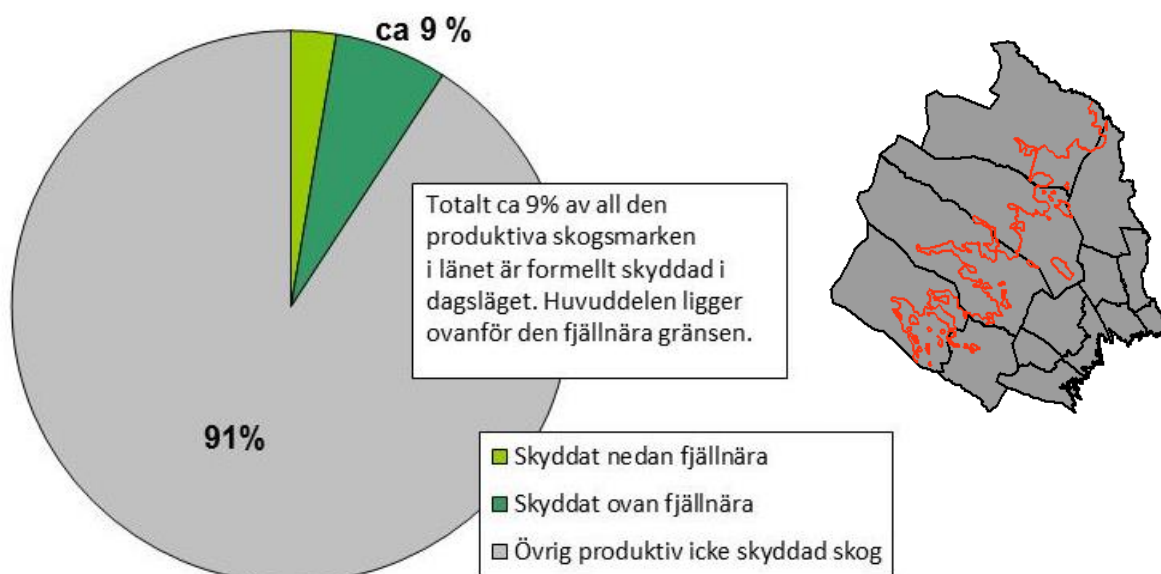

Diagram 3. Andel av den produktiva skogsmarken i Norrbottens län som är formellt skyddad 2016-01-01. Den röda linjen på länskartan markerar fjällnära gränsen. Källa: Länsstyrelsen i Norrbottens län och Skogsstyrelsen med underlag från Riksskogstaxeringen, 2016.

Formellt skyddad produktiv skog nedanför den fjällnära gränsen år 2016

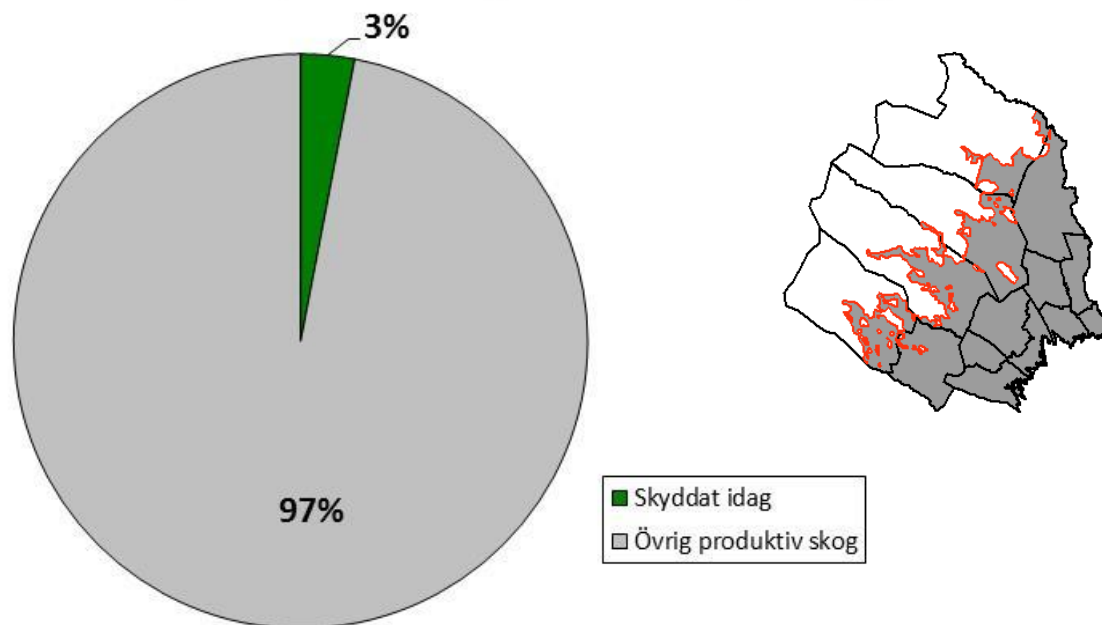
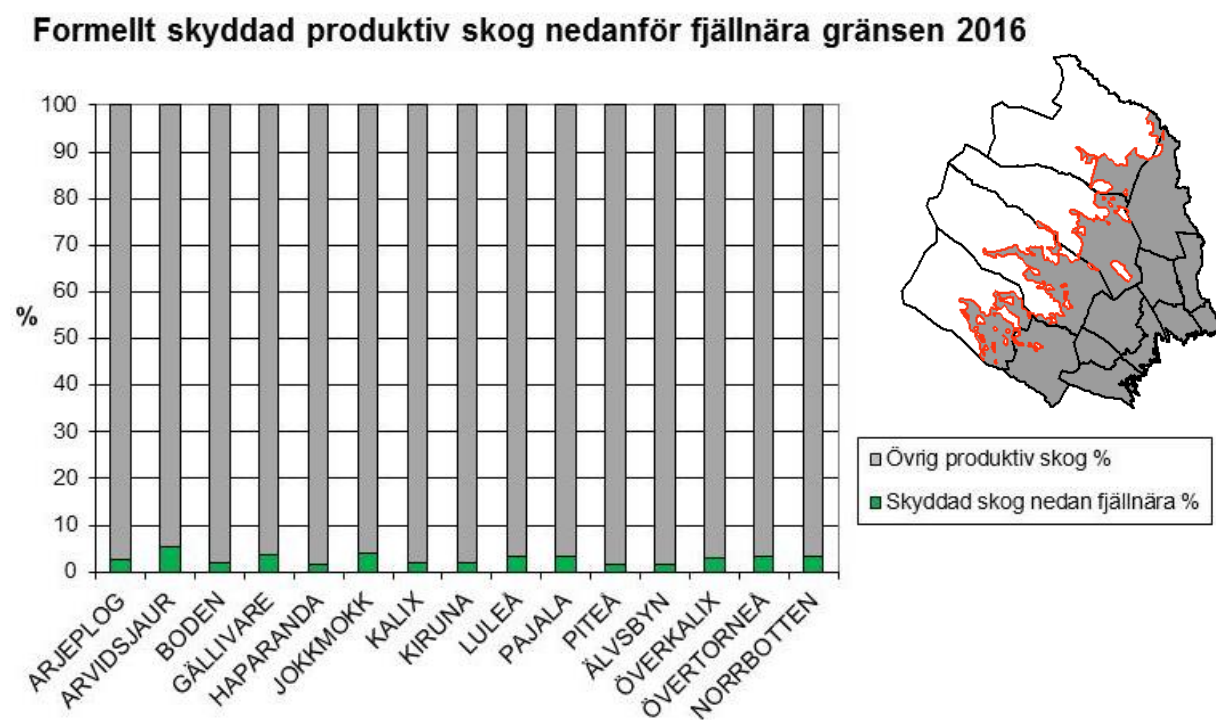

Diagram 4. Andel skyddad produktiv skogsmark nedanför fjällnära gränsen i Norrbottens län 2016-01-01. Den röda linjen på länskartan markerar fjällnära gränsen. Källa: Länsstyrelsen i Norrbottens län och Skogsstyrelsen med underlag från Riksskogstaxeringen, 2016.

Tabell 2. Andel av skogsmarken enligt Lantmäteriets vägkarta som har formellt skydd **nedanför den fjällnära gränsen** i länet och i kommunerna 2016-01-01 (motsvarar ungefär produktiv skog nedanför den fjällnära gränsen). Källa: Länsstyrelsen i Norrbottens län och Skogsstyrelsen. Underlaget är från Lantmäteriets vägkarta.

Kommun	Skyddat nedan fjällnära %						Övrig produktiv skog %
	2010	2011	2013	2014	2015	2016	2016
ARJEPLOG	2,0	2,0	2,5	2,6	2,6	2,6	97,4
ARVIDSJAUR	3,6	4,5	4,5	5,4	5,5	5,5	94,5
BODEN	1,5	1,7	1,9	1,9	2,0	2,0	98,0
GÄLLIVARE	2,3	2,6	3,3	3,7	3,7	3,7	96,3
HAPARANDA	1,4	1,4	1,6	1,6	1,6	1,6	98,4
JOKKMOKK	3,6	3,7	3,9	4,1	4,2	4,2	95,8
KALIX	1,0	1,6	1,9	1,9	1,9	1,9	98,1
KIRUNA	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	97,9
LULEÅ	2,1	3,3	3,2	3,4	3,4	3,5	96,5
PAJALA	2,7	2,8	3,1	3,3	3,3	3,3	96,7
PILEÅ	1,2	1,3	1,5	1,5	1,5	1,5	98,5
ÄLVBYN	1,3	1,5	1,6	1,8	1,8	1,8	98,2
ÖVERKALIX	1,5	2,1	2,9	2,9	2,9	2,9	97,1
ÖVERTORNEÅ	1,3	2,7	3,3	3,3	3,3	3,3	96,7
NORRBOTTEN	2,3	2,7	3,0	3,2	3,2	3,2	96,8

Diagram 5. Andel av skogsmarken enligt Lantmäteriets vägkarta som har formellt skydd **nedanför den fjällnära gränsen** i länet och i kommunerna 2016-01-01 (motsvarar ungefär produktiv skog nedanför den fjällnära gränsen). Källa: Länsstyrelsen i Norrbottens län och Skogsstyrelsen med underlag från Lantmäteriets vägkarta.

Fördjupning

Lite om statistiken

De underlag som använts i denna redovisning är:

- Riksskogstaxeringen, SLU
- KNAS (Kontinuerlig Naturtypskartering Av Skyddade områden), Naturvårdsverket
- Lantmäteriets vägkarta (skogsmarkssiktet)

Vi har valt att huvudsakligen redovisa andelar istället för hektar därför att det är mer tillförlitligt och överskådligt med andelar än faktiska arealsiffror. Om inte underlaget är heltäckande går det däremot inte att räkna ut andelar.

Ett problem med statistikredovisningen av skyddad skog är att det saknas en detaljerad och enhetlig kartering av den produktiva skogsmarken i länet. Det går därför inte att få exakta siffror för hur mycket produktiv skog som är skyddad på kommunnivå.

De befintliga dataunderlagen skiljer sig åt och har alla sina styrkor och svagheter. Olika underlag lämpar sig därför för olika statistikredovisningar. Det är också viktigt att komma ihåg att de olika dataunderlagen inte går att kombinera.

[Riksskogstaxeringen](#) är en slumpvis utlagd provyteinventering med skogstaxering på varje yta. Den ger den säkraste skattningen av produktiv skog eftersom man gör en faktisk inventering i fält. Riksskogstaxeringens data utgör underlag för delar av Sveriges officiella skogsstatistik.

Nackdelen med denna datakälla är att statistiken är pålitlig endast i stor skala och den kan alltså inte användas för att få fram statistik på exempelvis kommunnivå. Det blir helt enkelt för få provytor i skyddade områden. Riksskogstaxeringens siffror är dock det bästa underlaget som finns för att få fram statistik som är länstäckande.

[KNAS](#) (Kontinuerlig Naturtypskartering Av Skyddade områden) är en produkt som tas fram av Naturvårdsverket. Karteringen utförs av Metria och utgör underlag för den officiella statistiken om skyddade områden i Sverige. KNAS är en satellitbildstolkning av de skogstyper som förekommer i skyddade områden. Det är sannolikt det mest tillförlitliga underlaget för att redovisa den faktiska arealen skyddad produktiv skogsmark.

Nuvarande version av KNAS, KNAS 6, är likvärdig över hela landet. Informationen utanför skyddade områden är dock inte likvärdig med informationen inom skyddade områden. Utanför skyddade områden finns ingen uppdelning på produktiva skogar och impediment. Detta gör att man inte kan använda KNAS för att redovisa andelar skyddad produktiv skogsmark.

Lantmäteriets vägkarta, skogsmarkssiktet är den yta i vägkartan som visar skogklädd mark. Fjällbjörkskogen redovisas separat i vägkartan men har inte räknats med som skog i beräkningarna. Fördelen med vägkartan är att den är heltäckande över länet. Nackdelen är att den inte skiljer på produktiv skogsmark och [skogliga impediment nedanför fjällbjörkskogen](#).

Nedan den fjällnära gränsen är vägkartans skogsmask tämligen användbar för att ta fram andelar skyddad skog, även på kommunnivå. Felet blir ungefär lika stort utanför som innanför de skyddade områdena. Men den faktiska arealen produktiv skog går inte att få fram då även skogliga *impediment* ingår i det som är ”skog”. Trots detta stämmer siffrorna på kommunnivå i grova drag nedan den fjällnära gränsen.

I det fjällnära området blir både arealen och andelen skyddad produktiv skogsmark kraftigt överskattad i vägkartan eftersom reservaten där omfattar stora arealer improduktiv skog (*impediment*).

Jämförelse mellan olika källdata

Vägkartan och Riksskogstaxeringen överskattar arealen produktiv skog (Tabell 3). Eftersom felen är lika stora inom skyddade områden som i landskapet i övrigt kan arealerna användas för att beräkna andelen skyddad skog.

KNAS ger den bästa uppskattningen av arealen skyddad produktiv skog nedan den fjällnära gränsen men kan inte användas för att beräkna andelar eftersom materialet endast finns i skyddade områden (Tabell 3). Eftersom Riksskogstaxeringen är en stickprovsinventering är det svårt att följa alltför små förändringar. Detta gör att statistiken kan bli missvisande de år då små arealer skyddats.

Tabell 3. Arealen formellt skyddad produktiv skog nedanför den fjällnära gränsen enligt tre olika källor. Källa: Länsstyrelsen i Norrbottens län och Skogsstyrelsen med underlag från Lantmäteriets vägkarta, riksskogstaxeringen och KNAS. Avgränsningen av den skyddade marken avser 2015-01-01 och 2016-01-01.

	Areal formellt skyddad produktiv skog nedanför fjällnära gränsen (hektar)		Areal produktiv skog nedanför den fjällnära gränsen (hektar)		Andel formellt skyddad produktiv skog nedan fjällnära gränsen 2016 (%)
	2015	2016	2015	2016	
Vägkartans skogsskikt	113 799	114 253	3 530 000	3 530 000	3,2
Riksskogstaxeringen	126 000	102 000	3 366 000	3 383 000	3,0
KNAS **	103 065	103 409	*		*

* Heltäckande data saknas varför andelar ej kan beräknas.

** Biotopskydd och naturvårdsavtal (cirka 4 000 hektar) saknas i arealen för KNAS.

Framtida skydd?

Värdefulla naturområden skyddas kontinuerligt utifrån det uppdrag som ges av regering och riksdag. Detta arbete sker i den takt anslag för markersättning medger. Fortfarande skyddas merparten av skogen på bolagsmark, statens mark och allmänningsskogar. Naturreservat bildas även på enskild skogsmark, men omfattningen är förhållandevis liten och utgör arealmässigt cirka 5-10 % av det som skyddas som naturreservat.

2008 beslutades att de skyddsvärda statliga områden som pekats ut på Fastighetsverkets marker skulle skyddas som naturreservat. Dessa områden, totalt cirka 110 000 hektar produktiv skog utmed fjällkedjan har nu överförts till Naturvårdsverket. Fortfarande finns dock många större fjällnära naturskogsområden som saknar långsiktigt skydd. Arbete har inletts för att skydda en del av områdena, men mycket arbete återstår.

För att underlätta skyddet av skog beslutade Riksdagen 2010 att 100 000 hektar produktiv skogsmark från Sveaskog skulle överföras till staten för att användas som bytesmark till bolag och andra större markägare vid reservatsbildning. Skogen överfördes 2012 till Naturvårdsverket. Målsättningen var att den skulle räcka till att skydda cirka 80 000 hektar produktiv skog med höga naturvärden, men efter att markbytena genomförts blev resultatet istället cirka 50 000 hektar.

Björnbergens naturreservat, Bodens kommun. Foto: Frédéric Forsmark.

Förklaringar

Naturskog

Naturskog är skog som varit opåverkad av människan så länge att den i stor utsträckning förvärvat de egenskaper (trädstruktur, död ved, artsammansättning m.m.) som kännetecknar urskog.

Produktiv skogsmark

Med produktiv skogsmark avses skogsmark som kan producera i genomsnitt minst en kubikmeter virke per hektar och år. Definitioner av begreppet skogsmark enligt skogsvårdslagen finns [här](#).

Enligt riksskogstaxeringen finns det cirka 4 miljoner hektar produktiv skog i Norrbottens län. Huvuddelen av den produktiva skogsmarken finns nedanför fjällnära gränsen (cirka 3,4 miljoner hektar).

Skogliga impediment

Skogliga impediment är en skogsbruksterm som avser mark som i genomsnitt producerar mindre än en skogskubikmeter virke per hektar och år. Begreppet omfattar naturligt trädlösa/fattiga markslag (t ex fjällhedar, myrmarker och stenbundna marker) och skogklädda marker av mycket mager karaktär där en eventuell virkesproduktion är mycket låg (t ex skogklädd myr, hållmarksskog eller fjällbarrskog).

Formellt skydd av skog

Det formella skyddet av skog omfattar långsiktiga [skyddsformer](#) som ger ett lagfäst skydd för naturmiljön. De skyddsformer som räknas till formellt skydd av skog är naturreservat, nationalparker, biotopskydd och naturvårdsavtal. I [Strategi för formellt skydd av skog i Norrbottens län](#) kan du läsa mer om riktlinjer för vilka skogar som ska skyddas formellt samt fördelningen mellan olika skyddsformer.

Frivilliga avsättningar

En [frivillig avsättning](#) är ett minst 0,5 hektar stort område med sammanhängande produktiv skogsmark för vilket markägaren frivilligt har fattat beslut om att åtgärder som kan skada dess naturvärde inte ska utföras. Markägaren får ingen ersättning för att bevara området. Det finns heller inga krav på hur länge området ska sparas.

Exempel på frivilliga avsättningar är:

- De delar av Sveaskogs ekoparker som undantagits från skogsbruk
- De 5 % av den produktiva skogsmarken som alla certifierade skogsägare ska undanta från skogsbruk på sina marker

Fjällnära gränsen (Gränsen för fjällnära skog)

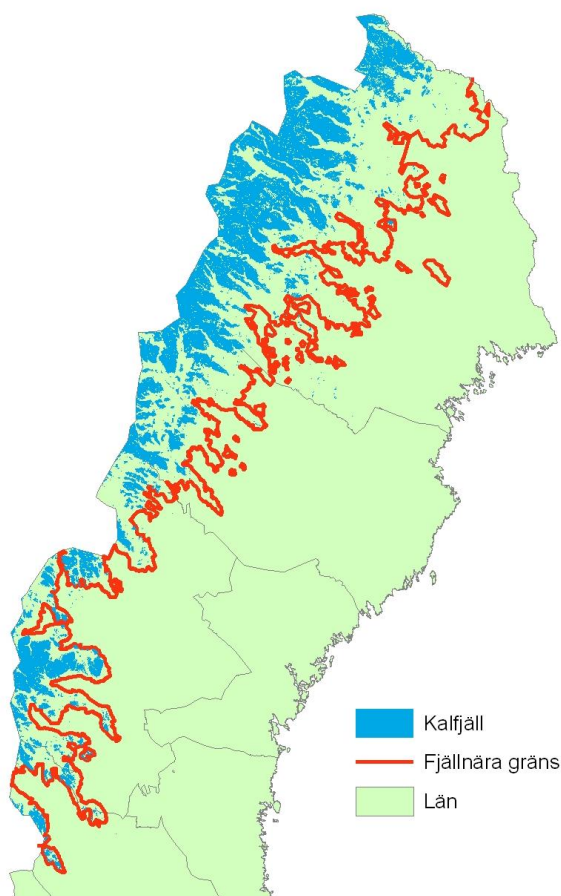
Fjällnära gränsen (*figur 3*) är en administrativ gräns för skogsbruk i fjällområdet och kärva klimatlägen. Den fjällnära gränsen avgränsar den fjällnära skogen (förordningen om gränserna för fjällnära skog SKSFS 1991:3). Med det fjällnära skogsområdet i Sverige avses ett i

huvudsak sammanhängande skogsbälte längs fjällkedjan från Dalarnas län till och med Norrbottens län. Den fjällnära skogen omfattar även ett betydande antal enklaver av skog på berg och höjdryggar öster om den heldragna gränsen i Norrbottens och Västerbottens län.

Gränsen drogs ursprungligen upp av Domänverket på 1950-talet för att avgränsa områden med kärva klimatförhållanden där kalhyggesbruk inte var biologiskt eller ekonomiskt lämpligt. Gränsen kallades då *Skogsodlingsgränsen*.

Skogsodlingsgränsen förändrades genom åren och upphörde att gälla som planeringsgräns år 1982. Den ersattes då av den så kallade fjällnära gränsen. Den fjällnära gränsen är i stort sett densamma som skogsodlingsgränsen, men kompletterades så att den omfattade all mark, inte bara statens.

Fjällnära gränsen reglerar idag bland annat hyggesstorleken och samråd med rennäringen före avverkning. Den fjällnära gränsen har även betydelse genom att målet för långsiktigt skydd av skogsmark inom miljömålet levande skogar gäller nedanför denna gräns.

Figur 3. Den fjällnära gränsen.

Läs mer:

[Miljömålet levande skogar](#), miljömålsportalen

[Mål i sikte, Volym 2, Analys och bedömning av de 16 miljökvalitetsmålen i fördjupad utvärdering 2015 \(Volym 2\) av rapport 6662](#)

[Skyddad natur den 31 december 2015, SCB](#)

Vill du veta mer kan du kontakta:**Länsstyrelsen:**

[Frédéric Forsmark](#), Naturvårdsenheten 010-225 52 86

[Tina Nilsson](#), Miljöanalysenheten 010-225 53 84

Skogsstyrelsen:

[Anders Vikström](#), 0920-23 82 38